NORVÉGIA SZOCIÁLIS TORVÉNYHOZÁSA

Norvégia csak a világháborút követő aranyözön révén vált tekintélyes arányban ipari állammá. Hárommilliós lakosságából ma is a földműveléssel és erdőgazdálkodással foglalkozók vannak többségben 840.000 lélekszámmal. Azután következnek az ipari és kézműves foglalkozásúak 775.000 lélekszámmal. A hajózásban és kereskedelemben foglalkoztatott lakosság egyenként 280.000 és a halászat és vadászat művelői 200.000 lélekszámmal. Bár ez az ország ma sem mondható tisztán ipari államnak, mégis első helyen áll szociális törvényhozás tekintetében.

Már a XII. században királyi rendelettel ingyenes menházak *(„Fjellstuen")* épültek a hatalmas kiterjedésű, vad norvég hegyek fontosabb hágói és útvonalai mentén, hogy a vándorok, vagy a havason dolgozó emberek vihar esetén oda betérhessenek. Sőt később azonos célból az egész norvég hegyvidéket menedékes mentőállomások rendszerével *(„Skysstationen")* hálózták végig. Az első kimondottan szociális törvény az ország óriási kiterjedésű erdőgazdálkodását érintette 1851-ben. Ekkor vált kötelezővé, hogy az erdőn foglalkoztatott munkások – miután a nagy távolságok révén munkahelyükön alusznak – megfelelő hajlékot építhessenek maguknak az időjárás viszontagságai ellen. Ezek a hatalmas fatörzsekből épített tipikus házikók lettek a ma olyan gyakori norvég munkás családiházak ősei. 1857-ben tiltották meg elsőízben a vasárnapi kenyérsütést; ezt a tilalmat később még kibővítették. A múlt századnak erre a korszakára esik a norvég kereskedelmi hajóflottának világviszonylatban is rendkívül számottevő növekedése s a nagyarányú hajózással együttjárt az Amerikába való kivándorlás hirtelen növekedése. 1869-ben törvény jelent meg a kivándorlási ügynökök ellenőrzéséről. 1881-ben pedig már törvény szabályozza a süket és gyengeelméjű gyermekek külön tanítását.

Kevéssé ismeretes az a tény, hogy a női egyenjogúság mozgalma nem Angliából, hanem Norvégiából indult ki, még pedig *Camilla Collett* írónő fellépésével 1855-ben. Azóta az ország szociálpolitikájában elsőrendű feladatnak számít a férfilakosságot számszerűleg jelentékenyen neghaladó női lakosság védelme. A politikai téren is szervezkedő nőtársadalom nyomása alatt 1887-ben már megszüntették a prostitúciót, 1915 óta pedig törvény kötelezi a házasságon kívül született gyermek anyját az apa megnevezésére, akinek nevére és örökségére aztán a gyermek egyaránt jogosult. Ugyanekkor a helyi közigazgatás kötelességévé tették a nélkülöző várandós nők anyagi támogatását.

Természetes, hogy ez a magas színvonalú szociális törvényhozás fokozott mértékben érvényesült a munkássággal szemben. 1892-ben látott napvilágot a munkásvédelmi törvény (iparfelügyelet stb.). Ezt 1936-ban kiterjesztették a munkaidőre (48 órás munkahét, egyéves szolgálat után kilenc munkanap fizetett szabadság), a gyermekek és ifjúmunkások foglalkoztatására. Két évvel később, 1894-ben lépett életbe a munkásbalesetbiztosítás; ez 1931-ben lett kötelező és általános érvényű. *„Nemzeti Biztosító Intézet"* – munkabér

60 százalékának térítése.) Még a századforduló előtt két fontos törvény jelent meg a gyermekvédelem körében: az egyik (1896) az elhanyagolt gyermekek védelmét és felügyeletét külön országos szervre *(„Vergeradet”)* ruházza, amely 18. életéve betöltéséig, szükség esetén azonban még tovább ellenőrizheti az ilyen gyermek nevelését. A másik (1899) megtiltja 15 óven aluliak részére a dohány és dohányárúk eladását.

A jelen században Norvégia szociális törvényhozása korszakalkotó eredményeket mutat fel. Már 1900-ban törvény szabályozza az üzletek záróráját, egy másik pedig Dániával és Svédországgal közös *„Skandináv tengerészotthonokat”* létesít Európa nagy kikötőiben, ahol az évszámra a tengereket járó hajósember szabadságidejére szállást és ellátást, betegség esetén ápolást nyer és keresetét is hazairányíthatja. Ugyanerre az évre esik a szegénygondozásról szóló törvény is.

1905-ben törvény szabályozza a nevelésre kiadott gyermekek helyzetét: csakis a helyi egészségügyi szervek jóváhagyása és felügyelete mellett adhatók át nevelőszülők gondozásába. Egy évvel később létesül a munkanélküli segélyalap, úgyszintén az ingyenes *„munkaközvetítési tőzsdék* . Ezeknek száma 46 az egész országban. Később Oslóban és Bergenben képességvizsgáló intézettel kapcsolták össze. A világháború kitörése előtt még tető alá hozták a halászok balesetbiztosítását (1908), a kötelező Nemzeti Egészségbiztosítást (1909) és a tengerészek balesetbiztosítását (1911).

A világháború második évében lépett életbe a városok által nyújtandó gyermekszülési segély. Ez a szülést megelőző két héttel kezdődik és az azt követő hatodik hó végéig jár, tekintet nélkül arra, hogy a szülőnő férjezett állapotú-e, vagy nem. Ugyanebben az évben közintézménnyé lett az 1903-ban alapított *„Munkás- és Családiházépítési Bank”* és erre az évre esik még egy-egy szociális törvény, amely megállapítja a téli halászexpedíciókban foglalkoztatott munkaerők működési időszakának maximális terjedelmét, azonkívül kibővíti az 1851-i törvényt az erdőkitermelésben és faúsztatásban foglalkoztatott emberek és lovak elhelyezésére nézve. 1917-ben a néhány évvel azelőtt létesített belső telepítési vállalkozást bővítik ki államilag támogatott országos szervvé, 1918-ban pedig szabályozzák a házi és otthon űzött iparokban érvényes munkabéreket s ez iparok egészségügyi felügyeletét.

A világháborút követő években a norvég szociális törvényhozást az az irányzat jellemzi, hogy az összes foglalkozási ágakban egységes szociális vívmányokra törekszik. így 1919-ben törvény szabályozza az ország hajóin érvényes munkaidőt. Egy évvel később munkásbizottságokat létesítenek a nagyobb üzemekben, amelyek kötelesek azokat meghallgatni a munkaegészségügy, valamint a fizetésemelések kérdéseiben. Az 1920. esztendő egyben a norvég nővédelemben is fontos határkövet jelent: ekkor ismerik el hivatalos szervnek a *„Norvég Nők Nemzeti Bizottságát”.* Ez a bizottság megkapja az összes szegény- és gyermekgondozási ügyek legfőbb irányítását. A háború révén az országba özönlő arany ekkorra már annyira felfokozta a drágaságot, hogy az árvizsgáló bizottság állandó árellenőrzést javasolt, törvényhozási úton. Ebből nőtt ki az 1926. évi antitrusttörvény. Ez feljogosítja a kormányzatot mindazon árcsoportosulások feloszlatására, amelyeknek árpolitikája a közérdeket nem szolgálná. Két évvel később lép életbe a *„Gazdaifjak Szociális Irodája”.* Ez a falusi lakosság számára tulajdonképpen azonos célt szolgált, mint a mi Nemzeti önállósítási Alapunk. Ezt kiegészíti egy ugyanazon évben megjelent törvény. Ez a meg nem művelt földek megszerzését, sőt szükség esetén kisajátítását teszi lehetővé olyan gazdák javára, akik elegendő földdel nem rendelkeznek. 1932-ben megteremtik a *„Mezőgazdasági Kölcsönalapot”,* két évvel később ugyanilyen kölcsönpénztárt a halászok számára, továbbá a kötelező élelmiszervizsgálatot országos viszonylatban.

1935-ben a norvég országgyűlés a szociális törvényhozás anyagának előkészítésére külön *„Szociális Törvényhozási Bizottság”* létesítését határozta el. Ennek a bizottságnak a nevéhez főleg öt igen fontos törvényalkotás fűződik: 1936-ban jelenik meg a testileg nyomorék gyermekek kötelező bejelentése, rendszeres orvosi ápolásuk, felügyeletük, különleges iskoláztatásuk és valamely alkalmas mesterségre való kitaníttatásuk miatt. Ugyanerre az évre esik a gyermekvédelmi szervezetek egységes működési szabályzata, továbbá az *aggkori nyugellátásnak* Dánia mintájára életbeléptetett elve. Eszerint minden norvég állampolgár 70. életéve elérésével – ha eltartója, vagy létalapja nincs – állami nyugellátásra jogosult. Ennek *legkisebb* összege városokban 800, falvakban 600 korona évenként és házastárs esetében 50 százalékkal emelkedik. Az 1906-ban létesített munkanélküli biztosítás 1937-ben emelkedett kötelező erőre és ugyanebben az évben készült el egy törvényjavaslat; ez a testileg megrokkant, vak és nyomorék egyéneknek is még a fenti kor elérése előtt állami nyugellátást biztosít.

Norvégia szociális törvényhozását kiegészíti és teljessé teszi az, hogy a többi skandináv országhoz hasonlóan a prohibíció itt is fennáll. Szeszesitalok csakis étkezésekkel kapcsolatban és csupán meghatározott mennyiségben kaphatók a nyilvános helyeken. 1936 óta egyes foglalkozási ágak (katonaság, vasutasok, géperejű és közúti járművek vezetői) teljesen el vannak tiltva a szeszesitalok élvezetétől, a többi foglalkozási ágra nézve pedig fogyasztási tilalom áll fenn a munka megkezdését megelőző nyolcórás időtartamon belül. Az országban mindenütt *„Temperance”-bizottságok* végzik az iszákosság hírében álló emberek ellenőrzését. A szeszesitaltól való tartózkodás fokozására az útszéli csavargás és egyes kihágások büntetését elengedik, ha az illető megfogadja, hogy egy évig nem fogyaszt szeszesitalt.

A büntető törvényhozásnak ezzel a megjavulási ígérettel való egybekapcsolása szintén egyik legjellemzőbb vonása a norvég szociális gondolatnak. A *„Norvég Kísérleti Idő és ígéret Egyesülete”,* amelynek az országban 60 fióktelepe van, fiatalkorú bűnözők vád alá helyezése vagy elítélése esetén lép közbe és gondoskodik arról, hogy az ítélet próbaidőre való felfüggesztése idején az elítélt magatartásában ne álljon be visszaesés. Ugyanilyen módon van segítségére olyan elítélt vagy dologházba utalt egyéneknek, akiket becsületszavuk ellenében szabadlábra helyeztek, úgyszintén a börtönbüntetésüket kitöltő egyének hozzátartozóinak is. A visszaeső bűnözést és beteges hajlamokat azonban a norvég törvényhozás teljes erővel sújtja. 1934 óta sterilizációs törvény áll fenn gyógyíthatatlan betegekre, magukat eltartani képtelen, valamint beteges nemiségű egyénekre.

A népegészségügyi intézkedéseket olyan sikerrel hajtották végre, hogy 1900 és 1930 között a betegség révén beállott halálozási statisztika 50 százalékkal csökkent, a fertőző betegségeké pedig ugyanebben az időszakban 40 százalékkal. Nagy szerepe van ezeknek az örvendetes eredményeknek elérésében a *„Norvég Szellemi Egészségvédelem Társasága”*-nak, amely számos helyi szervezetet támogat a felvilágosító tevékenységében, továbbá a számos városban megalakult *„anyasági klinikák”-vük.* Ez utóbbiak széles körben és nagy sikerrel terjesztik a házasság egészségtanát – de egyben a születések csökkenését okozó „birth control” alkalma-

zását is (születésszabályozás). Oslo és az ország 30 vidéki városa bevezette a fakultatív *„anyasági biztosítás"*[11] intézményét, foglalkozással bíró nők számára. Ezeknek így módjuk van arra, hogy gyermekük megszületése után a kenyérkeresés lekötöttségétől mentesülve, gyermekük felnevelésére fordítsák a szükséges pénzt és időt.

A norvég főváros világviszonylatban is a legelső közületek között foglal helyet szociális intézményei révén. Ezek különösen a gyermekvédelem terén tűnnek fel olyan újításokkal, amelyek Oslóból az Egyesült Államokba is átplántálódtak. Ilyen például a gyermeknyaraltatás, azután a *gyermekotthonok és bölcsődék* intézménye, ahol a napközben dolgozó polgári szülők gyermeke teljes ellátást kap, legmodernebb gyermekpedagógiai foglalkoztatással, orvosi és védőnői felügyelet mellett még pedig díjtalanul. Ugyancsak díjtalanul kapja minden oslói iskolásgyermek a világszerte ismert ú. n. *Oslo-reggelit.* A főváros iskolaegészségügyi hatóságai ugyanis a legtöbb iskolásgyermeknek otthon sebtiben elköltött, vagy abbahagyott reggelijéből rendszerint kialakuló emésztési zavarok elkerülésére az iskolában, osztályonként látják el a tanulókat félórás dús reggelivel (tej, árpakása, vaj, gyümölcsíz, tojás, a gyermek korával fokozódó adagolásban), amelyet egyórás foglalkoztatás követ a szabadban s csak azután kezdődik a rendes tanítás. Minden oslói iskolának saját veteményes kertje van. Ezt a tanulók művelik meg, ők értékesítik a terményeket és osztják fel egymás között a pénzbevételt.

A tanulók takarékossági hajlamának fokozására mindem iskolának megvan a maga takarékpénztára. Iskolaorvosi és fogorvosi felügyelet, rádió, zongora, gramofon minden iskolában van. De ugyanilyen színvonalon mozog a felnőttekről való gondoskodás is. A szegénygondozás alapelve, hogy oly jó és bőséges táplálékot kapjon mindenki, hogy képes legyen munkába állani, amihez szintén városi szervek juttatják. A munkanélkülieket átképző tanfolyamokon igyekeznek munkát adó területekre irányítani. A *„Segítő Iroda"* házbér, villany- és gázszámla kifizetésére nyújt támogatást az arra szorulóknak, ami azonban nem számít szegénygondozásnak, A főváros 300.000 főnyi lakosságából 1936-ban 17.38a felnőtt részesült szegénygondozásban, ebből 3766 kapott állandó és 12.170 időleges ellátást. A szegénygondozás az említett esztendőben 9.5 millió koronába (10 millió pengő) került. A városnak külön *háztartási tanácsadó-közegei* vannak, akik mind a segélyre szoruló családokban, mind bármely más családban, amely azt kívánja^ gyakorlati tanácsokat adnak gazdaságos anyagi beosztás, házimunkálatok, főzés, betegápolás helyes lebonyolítása terén. Az állandó munkanélkülieket a város hatalmas kislakásépítkezéseiben foglalkoztatják megfelelő órabér mellett. Az egyéb városi építkezések közül kiválik a világhírűvé vált *Tyrvann-stádium,* amelyet Oslo munkanélküli ifjúsága épített a főváros téli sportoknak hódoló ifjúsága számára.

Szende Zoltán